

Krzysztof Eichstaedt

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2004 r., I KZP 7

Palestra 50/3-4(567-568), 271-274

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2004 r.

I KZP 7/04¹

Teza głosowanej uchwały brzmi:

Zwrot „na zasadach ogólnych”, zawarty w art. 325f § 4 k.p.k., oznacza, że zażalenie na postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw podlega rozpoznaniu w trybie przewidzianym w art. 306 § 2 k.p.k.

Zagadnienie, którym zajmował się Sąd Najwyższy, odnosi się do tzw. umorzenia rejestrowego – uregulowanego w art. 325f k.p.k. i wprowadzonego do polskiej procedury karnej przez ustawę z 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, która weszła w życie 1 lipca 2003 r.².

Zgodnie z art. 325f § 1 k.p.k. można wydać postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw, jeżeli dane uzyskane w toku czynności, o których mowa w art. 308 § 1 k.p.k. (określane w literaturze jako dochodzenie w niezbędnym zakresie), lub prowadzonego przez okres co najmniej 5 dni dochodzenia, nie stwarzają dostatecznych podstaw do wykrycia sprawcy w drodze dalszych czynności procesowych. Przepis art. 325f k.p.k. w § 4 stanowi natomiast, iż na postanowienie, o którym jest mowa w § 1, a więc na umorzenie dochodzenia i wpisania sprawy do rejestru przestępstw, przysługuje zażalenie na zasadach ogólnych.

W zaistniałej sytuacji procesowej powstaje zatem pytanie, czy zwrot „na zasadach ogólnych”, o którym mowa jest w art. 325f § 4 k.p.k., oznacza rozpoznanie

¹ OSNKW 2004, z. 6, poz. 56.

² Dz.U. z 2003 r. Nr 17, poz. 155; zm. Dz.U. z 2003 r. Nr 111, poz. 1061.

zażalenia na postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw na zasadach wynikających z art. 306 § 2 k.p.k., czy też zażalenie na takie postanowienie podlegać będzie rozpoznaniu tylko przez prokuratora nadzrędnego – zgodnie z regułami wynikającymi przede wszystkim z art. 465 k.p.k.

Warto w tym miejscu przypomnieć, iż zgodnie ze stanem prawnym, jaki obowiązywał przed nowelą do kodeksu postępowania karnego z 10 stycznia 2003 r., z art. 306 § 1 i 2 k.p.k. wynikało wprost, iż na wszystkie decyzje o zaniechaniu ścigania przysługiwał środek odwoławczy w postaci zażalenia – wnoszony do prokuratora nadzrędnego nad prokuratorem, który wydał lub zatwierdził postanowienie. Jeżeli natomiast prokurator nadzrędny nie przychylił się do zażalenia, kierowano je do sądu. Ten tryb wnoszenia zażaleń dotyczył zarówno odmowy wszczęcia i umorzenia śledztwa, jak również i dochodzenia, a zatem wszystkie postanowienia o zaniechaniu ścigania pozostawały w efekcie pod kontrolą niezawisłego sądu.

Godne uwagi jest także to, iż w okresie powojennym dopiero Kodeks postępowania karnego z 6 czerwca 1997 r. wprowadził możliwość dokonania przez sąd kontroli decyzji o zaniechaniu ścigania. Kodeks postępowania karnego z 1969 r. przewidywał bowiem tylko możliwość zaskarżenia postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego do prokuratora nadzrędnego nad prokuratorem, który wydał lub zatwierdził zaskarżone postanowienie (art. 280 § 3 k.p.k. w zw. z art. 413 § 2 k.p.k.), co oznaczało, iż orzeczenie takie nie podlegało kontroli sądowej.

Powracając jednak do dochodzenia rejestrowego, podnieść należy, iż koncepcja takiego dochodzenia pojawiła się już w ustawie z 24 sierpnia 2001 r. o zmianie kodeksów – karnego, postępowania karnego i karnego wykonawczego, co do której weto złożył Prezydent RP. Główna istota tego pomysłu, wysuniętego i lansowanego przez Komendę Główną Policji, sprowadzała się przede wszystkim do tego, aby w razie braku jakichkolwiek dowodów, które w efekcie mogłyby doprowadzić do wykrycia sprawy przestępstwa, nie zmuszać policjantów do przeprowadzania bezużytecznych czynności, np. przesłuchiwania świadków nieposiadających żadnej wiedzy na temat zdarzenia, czy też sporządzania notatek urzędowych, których treść wskazywałaby na to, iż penetracja środowisk przestępczych nie przyniosła pozytywnych rezultatów³.

Obecnie obowiązujący art. 306 § 1 k.p.k. wskazuje wprawdzie, iż pokrzywdzonemu oraz instytucji wymienionej w art. 305 § 4 k.p.k. zażalenie przysługuje na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa, a stronom na postanowienie o jego umorzeniu. Przepis ten nie wspomina jednak nic, jak to miało miejsce przed jego nowelizacją, o umorzeniu oraz odmowie wszczęcia dochodzenia. Dostrzec należy jednak, iż z art. 325a k.p.k. wynika, że przepisy dotyczące śledztwa, a więc także art. 306 k.p.k., stosuje się odpowiednio do dochodzenia, jeżeli przepisy rozdziału 36a, regu-

³ S. Waltoś, *Tak zwane umorzenie rejestrowe, czyli legislacyjna kula w płocie*, Gdańskie Studia Prawnicze 2003, nr 11, s. 277.

lującego problematykę dochodzenia, nie stanowią inaczej. W tym stanie rzeczy ponad wszelką wątpliwość przyjąć należy, iż na postanowienie o odmowie wszczęcia oraz o umorzeniu dochodzenia zażalenie przysługuje na zasadach i w trybie określonym w art. 306 § 1 i 2 k.p.k. Poprzez dodanie do art. 325f k.p.k. § 4 powstawać może jednak wątpliwość interpretacyjna, a mianowicie, czy do zażaleń na postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw zażalenie przysługuje w trybie określonym w art. 306 § 2 k.p.k., skoro uregulowana jest w nim kwestia dotycząca wnoszenia zażaleń na postanowienie, o którym mowa powyżej, zaś przepisy stwierdza jednocześnie, iż zażalenie owo przysługuje na zasadach ogólnych.

Jak trafnie dostrzegł to Sąd Najwyższy w glosowanej uchwale, problematyka ta była już przedmiotem rozważań w literaturze. Autorzy doszli do zgodnych wniosków, iż przez zwrot „na zasadach ogólnych” należy rozumieć zasady, jakie obowiązują przy wnoszeniu zażalenia na każde postanowienie o zaniechaniu ścigania, w tym także na postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw, a więc przy jego rozpoznaniu ma zastosowanie tryb wynikający z treści przepisu art. 306 § 2 k.p.k.

W literaturze podnosi się, iż stwierdzenie, że na postanowienie, o którym jest mowa w art. 325f § 1 k.p.k., zażalenie przysługuje „na zasadach ogólnych”, należy rozumieć tak, iż chodzi tutaj o ogólne zasady zaskarżania postanowień umarzających postępowanie, jakie określone zostały w treści art. 306 § 1 i 2 k.p.k.⁴ Jako podstawowy argument na poparcie takiego stanowiska powołuje się art. 45 ust. 1 Konstytucji RP⁵, który gwarantuje „każdemu”, a nie tylko oskarżonemu (podejrzanemu), prawo do sprawiedliwego rozpoznania sprawy przez niezawisły sąd⁶. Ponadto dostrzeżono, iż przeciwko przyjęciu takiej interpretacji przemawia rozumowanie *a maiori ad maius*, albowiem skoro zażalenie do sądu przysługuje na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania oraz o jego umorzeniu po przeprowadzeniu dochodzenia, to również w tym samym trybie zażalenie powinno przysługiwać na postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw⁷. Nie istnieją również żadne merytoryczne argumenty, aby umorzenie postępowania na podstawie art. 325f § 1 k.p.k. wyłączyć z reguł dotyczących rozpoznania zażalenia na to postanowienie w oparciu o art. 306 § 2 k.p.k.,

⁴ T. Grzegorzcyk, *Wybrane zagadnienia najnowszej nowelizacji procedury karnej*, Państwo i Prawo 2003, z. 8, s. 16–17; T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Zakamycze 2003, s. 840–841; R. A. Stefański, *Postępowanie „rejestrowe” w procesie karnym*, Gdańskie Studia Prawnicze 2003, nr 11, s. 293; H. Skwarczyński, *Postępowanie rejestrowe – nowy instrument procesowy w pracy organów ścigania*, Monitor Prawniczy 2003, nr 14, s. 642–643; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Wydawnictwo C. H. BECK, Warszawa 2004, t. II, s. 160–161.

⁵ Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483.

⁶ T. Grzegorzcyk, *Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 16–17; T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., s. 840–841; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., s. 160–161; zobacz także: H. Skwarczyński, *Postępowanie rejestrowe...*, op. cit., s. 642–643.

⁷ T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., s. 840–841.

albowiem wyjątek taki musiałby być wyraźnie przewidziany w ustawie⁸. Niezależnie od powyższego dodaje się także, iż fakt, że na postanowienie wydane w trybie art. 325f § 1 k.p.k. zażalenie przysługuje na zasadach określonych w art. 306 § 2 k.p.k., daje się wyinterpretować również z samego art. 306 § 1 k.p.k. w zw. z art. 325a k.p.k.⁹.

Ze sformułowanej w art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej konstytucyjnej zasady prawa do sądu wynika, iż każdy ma pełne prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Warto wspomnieć także, iż ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy (art. 91 ust. 1 Konstytucji). Natomiast art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹⁰ stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony w sprawie. Podobnie z art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych¹¹ wynika, iż każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd, ustanowiony przez ustawę.

W tym stanie rzeczy stwierdzić trzeba, iż przyjęcie interpretacji, że zwrot z art. 325f § 4 k.p.k., iż zażalenie na postanowienie o umorzeniu rejestrowym przysługuje „na zasadach ogólnych”, rozumieć należy poprzez przyzmat zasad wynikających z treści art. 465 § 2 k.p.k., stanowiłoby jednoznaczne naruszenie prawa do sądu, wynikającego nie tylko z przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ale także z ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych.

Stanowisko Sądu Najwyższego oraz jego argumentacja zasługuje na pełną aprobatę, zwłaszcza iż brak jest racjonalnych argumentów przeciwko temu pogładowi.

Słusznie zatem argumentuje swoje stanowisko Sąd Najwyższy, odwołując się nie tylko do jednolitego w tym zakresie stanowiska doktryny, ale przede wszystkim wskazując, iż to względy gwarancyjne przemawiają za tym, aby przez „zasady ogólne”, o których mowa w art. 325f § 4 k.p.k., rozumieć zasady odnoszące się do wszelkich postanowień o umorzeniu postępowania przygotowawczego – określone w art. 306 k.p.k. – stosowane w dochodzeniu odpowiednio na podstawie art. 325a k.p.k.¹².

Krzysztof Eichstaedt

⁸ J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Zakamycze 2003, t. I, s. 790.

⁹ S. Waltoś, *Tak zwane umorzenie rejestrowe...*, *op. cit.*, s. 282.

¹⁰ Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

¹¹ Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

¹² Uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2004 r., I KZP 7/04, OSNKW 2004, z. 6, poz. 56.